

De postdoctorale cursus Recht en Linguïstiek

Citation for published version (APA):

de Groot, G. R. (1989). De postdoctorale cursus Recht en Linguïstiek. In *Ervaringen met probleemgestuurd juridisch onderwijs: Opstellen, ten behoeve van de conferentie van 15 januari 1988* (pp. 125-140). Kluwer.

Document status and date:

Published: 01/01/1989

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

De postdoctorale cursus Recht en Linguïstiek

G.R. de Groot

1. Inleiding

De noodzaak tot grensoverschrijdende juridische communicatie neemt toe: steeds vaker moeten juridische documenten worden vertaald en steeds vaker moet juridische informatie over bepaalde aspecten van het eigen rechtssysteem worden gegeven in een vreemde taal of moet in de eigen taal over de inhoud van een ander rechtstelsel worden gerapporteerd. Indien we de term "vertalen" zeer ruim opvatten, kunnen we constateren, dat in al deze gevallen moet worden "vertaald". Juridische informatie over een bepaald rechtstelsel, die geformuleerd is- of normaliter geformuleerd pleegt te worden - in een aan dit rechtstelsel gekoppelde rechtstaal, moet worden overgebracht in een aan een ander rechtstelsel gekoppelde rechtstaal. Vanwege de sterke systeemgebondenheid van de rechtstaal levert dit grote problemen op. Deze problematiek van het vertalen van juridische informatie staat centraal in de in september 1987 begonnen postdoctorale cursus Recht en Linguïstiek, waarover ik straks enige opmerkingen wil maken. Alvorens dat te doen wil ik eerst iets meer van de problematiek van het juridisch vertalen laten zien.

2. De problematiek van het vertalen van juridische teksten

Vertalen is geen gemakkelijk karwei. Allemaal hebben wij de nodige domme en soms pijnlijke vertaalfouten achter de rug. Vaak zijn zulke vertaalfouten het gevolg van onvoldoende algemene kennis van de taal waaruit moet worden vertaald (de brontaal) of van onvoldoende algemene kennis van de taal waarin moet worden vertaald (de doeltaal). Woorden die morfo-

logisch op elkaar lijken, worden dan soms klakkeloos als vertalingen van elkaar gebruikt. Zo meende de politie in een niet nader te noemen Nederlandse gemeente er goed aan te doen om voor enigszins slingerend rijdende Duitse toeristen een in het Duits gestelde voorlichtingsbrochure over de "blaasproef" bij de hand te hebben. In deze brochure werd deze test als "Blasenprobe" getypeerd, hetgeen bij sommige Duitsers de indruk kon wekken dat deze Nederlandse test niet betrekking had op het alcoholgehalte van hun adem, maar op alcoholsporen in hun urine. Een weergave met het woord "Alkoholtest" zou beter zijn geweest (81a StPO).

Ook woordenboeken ontkomen niet altijd aan dit soort fouten. In een zeker Nederlands-Duits woordenboek wordt bijvoorbeeld het Nederlandse begrip "roofmoord" in het Duits door "Rufmord" vertaald, terwijl de juiste vertaling "Raubmord" is. "Rufmord" betekent namelijk het door lasteren schaden van iemands goede naam ("eine schwere öffentliche Verleumdung durch die jemandes Ruf zerstört wird").

Naast dit type vertaalfouten, dat vermeden kan worden door personen met een goede algemene kennis van brontaal en doeltaal, zijn vele fouten te herleiden tot gebrek aan kennis van de materie waarover een te vertalen tekst gaat. Dit laatste type fouten komt buitengewoon vaak voor als juridische informatie moet worden vertaald. Met een aantal, weer aan een zeker Nederlands-Duits woordenboek ontleende, voorbeelden wil ik dit type fouten illustreren.

Zo wordt voor het begrip kwekersrecht als Duitse vertaling "Zuchtrecht" gegeven. Deze term bestaat echter in het Duitse recht niet en het is voor Duitse juristen ook allerminst duidelijk wat voor soort recht dit nu wel is. De term "Zucht" heeft in het Duits een dubbele betekenis. In de eerste plaats betekent het tucht, strenge opvoeding, discipline e.d.; een tweede betekenis categorie is: "Ergebnis des Züchtens, Rasse. "Zucht" heeft dan met "fokken" van dieren te maken, maar de term wordt eveneens voor het kweken van planten gebruikt. Inzoverre zit de vertaalsuggestie "Zuchtrecht" voor "kwekersrecht" er net niet helemaal naast. Een juridisch correcte vertaling zou evenwel "Sortenschutzrecht" zijn. De opsteller van het woordenboek heeft de term kwekersrecht kennelijk letterlijk proberen te vertalen in het Duits zonder te kijken, of die term in het Duits ook een juridische betekenis heeft en zo ja, welke die betekenis dan wel is.

Voor het Nederlandse begrip "fiduciare eigendomsoverdracht" vond ik de vertaling "Uebertragung des Sicherheitseigentums". De opsteller van het woordenboek heeft kennelijk niet begrepen, dat de term fiduciare eigendomsoverdracht op de overdracht tot zekerheid zelf doelt en dus als "Sicherungübereignung" moet worden vertaald. De vertaling suggereert ten onrechte dat de fiduciare eigendom zelf door de fiduciair eigenaar aan een derde wordt overgedragen.

Een andere foute vertaling is de vertaling "Surrogation" voor "subrogatie". De woorden lijken op elkaar, maar crediteurswisseling van rechtswege wordt in Duitsland als "Legalzession" getypeerd. Het Duitse woord "Surrogation" moet in het Nederlands als "zaaksvervanging" worden vertaald.

Eén van de vertaalsuggesties voor het begrip "heerlijke rechten" wil ik tot slot de lezer niet onthouden. Een juiste vertaling zou "Herrenrechte", "Herrenprivilegien" of "Adelsprivilegien" zijn. Een bepaald woordenboek geeft echter als vertaling o.a. "Grundrechte". Stelt u zich eens een context voor deze vertaalfout voor: "Sinds de vestiging van de Bataafse republiek in 1798 bestaan in Nederland geen heerlijke rechten meer". Vertaling: "Seit Gründung der Batavischen Republik im Jahre 1798 existieren in den Niederlanden keine Grundrechte mehr".

De juridische terminologie wijkt af van het algemene woordgebruik in een land. De betekenis van een juridisch begrip is dikwijls in de wetgeving of in de doctrine precies gedefinieerd. De inhoud van een juridische term is ook vaak weer afhankelijk van andere door het recht specifiek ingekleurde termen: een omschrijving wordt niet zelden met behulp van andere juridische begrippen gegeven. Men vergelijkte b.v. de simpele definitie, die art. 555 BW geeft van het begrip "zaken": zaken zijn goederen en rechten. Wil iemand dus precies begrijpen, wat "zaken" zijn, dan zal hij vervolgens zorgvuldig moeten uitzoeken, welke betekenis de begrippen goederen en rechten hebben. Juridische termen worden daarom terecht als sterk systeemgebonden getypeerd. Indien nu juridische teksten in een andere taal moeten worden vertaald, moet de in de brontekst geformuleerde juridische informatie worden geherformuleerd in de juridische terminologie van de doeltaal. De als vertaling te gebruiken term uit de doeltaal moet in het bij die doeltaal behorende rechtssysteem een soortgelijke juridische structuur en functie hebben als het te vertalen begrip in het aan de brontaal gere-

lateerde rechtssysteem heeft. Er moet dus van rechtstaal naar rechtstaal worden vertaald. Slechts door vergelijking van de aan de doeltaal en de aan de brontaal gerelateerde rechtsstelsels kan een dergelijke identiteit worden geconstateerd; rechtsvergelijking is in zoverre de kern van het vertalen van juridische termen en die rechtsvergelijking vereist goede kennis van de betrokken rechtsstelsels.

Zoëven heb ik gesteld, dat bij het vertalen van juridische teksten door middel van rechtsvergelijkend onderzoek moet worden vastgesteld welke termen als vertaling van elkaar kunnen worden gebruikt. Hoe verhoudt zich nu echter het resultaat van dit rechtsvergelijkend werk tot linguïstische eisen met betrekking tot de vertaling? Daarbij denke men met name aan de eis dat idealiter de stijl en het register van een tekst moeten worden meevertaald en natuurlijk de eis, dat de vertaling goed leesbaar is. Daarover zou ik willen opmerken, dat het overbrengen van de juridische boodschap van een tekst voorop staat. Stijl, register en leesbaarheid moeten zeker goed in het oog worden gehouden, maar mogen niet met zich meebrengen, dat water in de wijn van de juridische terminologie wordt gedaan.

Overigens meen ik, dat het niet steeds nodig is om de stijl van juridische teksten in alle opzichten mee te vertalen. Zo blinken vele Nederlandse juridische documenten, in het bijzonder notariële aktes, uit door ouderwets woordgebruik. Dit ouderwetse van het vocabulair behoeft in de regel niet te worden meevertaald. Het heeft geen zin om buitenlanders de gelegenheid te geven om te gaan gniffelen over zinsconstructies en juridisch lege formuleringen, die ook uit de Nederlandse rechtstaal al lang hadden behoren te verdwijnen.

Het eindproduct (de vertaling dus) moet goed leesbaar zijn. Vaak zal evenwel de doelgroep van de vertaling uit in een ander rechtsstelsel werkzame juristen bestaan. Een doeltekst gekenmerkt door een sterk juridisch-technisch woordgebruik is daarom niet erg, ook al zal een dergelijk juridisch-technisch woordgebruik de leesbaarheid voor de leek niet vergroten. In het voorgaande gaf ik met een zekere lichtvoetigheid aan dat door middel van rechtsvergelijking voor een term uit de brontaal een equivalent begrip uit de doeltaal moet worden gezocht. Dit is bepaald gemakkelijker gezegd dan gedaan. Wanneer zijn namelijk begrippen uit de brontaal en doeltaal equivalent? Daar juridische begrippen helemaal zijn ingebed in het rechtssysteem waarin ze functioneren, is complete equivalentie

van begrippen uitsluitend denkbaar indien de brontaal en de doeltaal beide op hetzelfde rechtssstelsel betrekking hebben. Dit is dus uitsluitend het geval, indien binnen één meertalig rechtssstelsel wordt vertaald. Zodra echter de brontaal en de doeltaal op verschillende rechtssstelsels betrekking hebben, is het onmogelijk om een volledige equivalentie van begrippen vast te stellen. Mag bijvoorbeeld het Nederlandse woord "chtscheiding" inderdaad in het Frans met "divorce", in het Engels met "divorce" en in het Duits met "Ehescheidung" worden vertaald, indien we constateren dat de echtscheidingsgronden in Nederland, Frankrijk, Engeland en Duitsland en detail verschillen? Bovendien is de regelgeving over het huwelijk, dat door de echtscheiding wordt ontbonden, in de genoemde landen eveneens verschillend; men denke bij wijze van voorbeeld aan de uiteenlopende regels over het huwelijksgoederenrecht. Desalniettemin neemt men algemeen aan, dat de termen echtscheiding, divorce, divorce en Ehescheidung in voldoende mate met elkaar overeenkomen om als elkaars vertalingen te worden gebruikt: "quant à la substance", zo schreef reeds jaren geleden de Amsterdamse comparatist Isaac Kisch, zijn ze immers gelijk. Om begrippen als elkaars vertaling te gebruiken is dus een approximatieve equivalentie voldoende; een absolute equivalentie wordt en kan ook niet worden geëist. Maar wanneer bestaat nu een dusdanige equivalentie tussen een term in het aan de brontaal relateerde rechtssysteem en een term in het aan de doeltaal gerelateerde rechtssysteem dat het acceptabel is de laatste term als vertaling van de eerste te gebruiken? Kisch schreef daarover "C'est une question d'ordre pragmatique": een aantrekkelijk maar tevens zeer vaag antwoord. Welk doel moet men immers bij zo'n pragmatische beslissing in het oog houden?

Van doorslaggevend belang zijn dunkt me de context en het doel van de vertaling. Ook het type tekst kan een rol spelen. Het kan zijn, dat bepaalde termen in een bepaalde context acceptabele equivalenten zijn, maar in een andere niet. Het maakt daarbij ook verschil uit, of een vertaling wordt geformuleerd om de mogelijkheid te creëren dat personen, die een bepaalde taal niet beheersen toch summiere kennis nemen van een in die taal geformuleerd juridisch document, of dat de vertaling naast het oorspronkelijke document authentieke waarde zal krijgen. In het laatste geval zal er naar moeten worden gestreefd om de als vertaling gebruikte termen dusdanig te kiezen, dat zij niet ruimer doch ook niet enger zijn dan de

termen in de brontekst. In het licht van het voorgaande kunnen we derhalve concluderen, dat de constatering dat termen in acceptabele mate equivalent zijn, dikwijls relatief is. Over de gewenste equivalentie wil ik nog een opmerking maken. In de literatuur wordt er dikwijls op gewezen dat gezocht moet worden naar een functionele equivalent: een term uit de brontekst moet in de doeltaal worden weergegeven met een begrip, dat in het aan de doeltaal gerelateerde rechtsstelsel een soortgelijke functie vervult als de te vertalen term in "zijn eigen" rechtsstelsel. Dit klinkt heel mooi en plausibel, maar het is dunkt me twijfelachtig of deze methode steeds tot bevredigende resultaten leidt. Het komt voor, dat problemen die in rechtsstelsel A worden opgelost via een bepaald rechtsinstituut in een ander rechtsstelsel via een volslagen ander rechtsinstituut worden opgelost: we kunnen dan in rechtsvergelijkend opzicht een contextgebonden functionele equivalentie constateren, maar toch zou het uitermate misleidend kunnen zijn zulke contextgebonden functionele equivalenten als elkaars vertaling te gebruiken. Zo kunnen we bijvoorbeeld vaststellen dat bepaalde problemen die in het Duitse recht worden opgelost door de constatering dat in strijd met de goede trouw wordt gehandeld in het Franse of Nederlandse recht hun oplossing via het leerstuk van de dwaling vinden. Zelfs in een in aanmerking komende context zou ik echter het Duitse "Treu und Glauben" niet willen vertalen met "dwaling" of "erreur". De structureel-technische plaats van de regeling van "Treu und Glauben" en de regeling van de "dwaling" in de respectievelijke rechtsstelsels is daarvoor te verschillend. Zelfs een contextgebonden vertaling van Treu und Glauben door dwaling zou een jurist daarom in verwarring brengen. Uit dit voorbeeld blijkt dat de equivalentie niet slechts functioneel maar ook structureel gefundeerd moet zijn. Wat moet men nu doen, indien men tot de conclusie komt, dat er voor een term uit de brontekst geen acceptabel functioneel-structureel equivalent te vinden is? In een dergelijk geval zijn grosso modo drie surrogaatoplossingen denkbaar:

- a) men kan de niet te vertalen term in de oorspronkelijk taal laten staan, eventueel met tussen haakjes de toevoeging van een letterlijke vertaling of een mededeling in de trant van "enigszins vergelijkbaar met..." of met een voetnoot waarin de term definiërend wordt uitgelegd;
- b) men kan de term omschrijven;
- c) men kan in de doeltaal een nieuw woord creëren, eventueel

weer met een toelichting in een voetnoot.

Bij deze drie surrogaten wil ik achtereenvolgens stilstaan. Ik zou enige terughoudendheid bij het onvertaald laten staan van termen uit de brontekst willen bepleiten. Het onvertaald laten van een term doet immers afbreuk aan het doel van de vertaler om de inhoud van een tekst toegankelijk te maken voor personen die de brontaal niet beheersen.

Indien men bovendien vele termen onvertaald weergeeft, dreigt het gevaar dat de vertaling ontaardt in een hoeveelheid vreemdtalige termen, die door voorzetsels, bijwoorden en werkwoorden van de doeltaal aan elkaar worden gelijmd. Indien een lezer verder weinig of geen affiniteit heeft met de woordstructuur van de brontaal wordt deze bovendien met een voor hem onbegrijpelijke verzameling van klinkers en medeklinkers geconfronteerd, die voor hem zonder nadere uitleg nietszeggend en in elk geval vaak moeilijk te onthouden is. Dat is nadelig indien een bepaalde term in een tekst herhaaldelijk wordt gebruikt. Dit onvertaald laten staan lijkt me daarom vooral minder verstandig bij talen die etymologisch weinig verwantschap met de doeltaal hebben. Indien onder omstandigheden dan toch tot een onvertaald laten wordt besloten, is het op zijn plaats om van de term tenminste een letterlijke vertaling tussen haakjes te geven.

De tweede surrogaatoplossing is de omschrijving. Indien een omschrijving in de doeltaal een nagenoeg perfecte beschrijving geeft van het te vertalen begrip uit de brontaal is die omschrijving eigenlijk niets anders dan een uit meerdere woorden bestaand functioneel-structureel equivalent voor de term uit de brontekst. Men zou deze oplossing ook als in de tekst verwerkte voetnoot kunnen omschrijven. Het ligt voor de hand om te concluderen, dat deze surrogaatoplossing minder bruikbaar is, naar mate de omschrijving langer en complexer wordt.

De laatstgenoemde surrogaatoplossing is die van het neologisme: men creëert in de doeltaal een nieuw woord, althans gebruikt in de doeltaal een term die in de juridische terminologie van het aan de doeltaal gerelateerde rechtstelsel niet wordt gebruikt. Een voorbeeld vormt de vertaling van termen als *acte illicite*, *unerlaubte Handlung* of *onrechtmatige daad* in het Engels. Voor deze termen vindt men in het Engelse rechtstelsel geen acceptabel equivalent. Veelvuldig wordt derhalve verdedigd om deze termen te vertalen door een juridisch neologisme,

namelijk door de term "delict".

Dit voorkomt, dat de genoemde continentaal-europese begrippen worden verward met het common-law instituut "torts". Een nadeel van een der gelijk neologisme is natuurlijk dat de term "delict" common-law-juristen vreemd in de oren zal klinken. Peter Schroth attendeert er in zijn in 1986 in de American Journal of Comparative Law verschenen opstel over Legal Translation op, dat een common-law-jurist op de term "delict" wellicht zal reageren met een uitspraak als "Ach, hij zal wel torts bedoelen", waarschijnlijk gevolgd door "waarom zegt hij dat dan niet, in plaats van ons met vreemde woorden te verwarren" of zelfs "waarom kan hij dat niet gewoon in goed Engels zeggen". Schroth wijst erop dat het antwoord op deze retorische vragen luidt: "Omdat geen goed Engels woord dicht genoeg bij de betekenis van het vreemdtalige woord komt om u een goede indruk van de betekenis van dat woord te geven. Als u die betekenis wilt begrijpen, zult u een nieuw woord moeten leren en heel wat over de wijze waarop dat woord wordt gebruikt".

Indien men in de doeltaal een juridisch neologisme wil creëren, is het overigens van groot belang om goed te controleren of de term niet "bezet" is. Indien een term, die men als neologisme in gedachten heeft, in de doeltaal reeds in juridische teksten wordt gebruikt, kan het verwarring wekken, indien men zo'n term plotseling in een andere betekenis gaat gebruiken. Zo keur ik het bijvoorbeeld ten ene male af om, zoals enkele woordenboeken doen, het begrip "common law" in het Frans als "droit commun" of in het Nederlands als "gemeen recht" te vertalen. Deze termen hebben namelijk reeds een specifieke juridische betekenis, die afwijkt van de noties, die door het begrip "common law" worden aangeduid.

Ik gaf drie surrogaatoplossingen voor het geval rechtsvergelijkend onderzoek niet in een term resulteert die als acceptabel equivalent van de term uit de brontekst kan worden gebruikt. Kan men nu, bij afwezigheid van zo'n acceptabel equivalent, willekeurig naar één van deze alternatieven grijpen of verdient het aanbeveling deze in een zekere volgorde te gebruiken? Het verdient mijns inziens de voorkeur om bij afwezigheid van een equivalent in de eerste plaats na te gaan, of het begrip in de doeltaal kan worden omschreven. Pas indien dat niet lukt, moet een neologisme worden overwogen. En eerst nadat alle in aanmerking komende neologismen vanwege hun gelijkenis met reeds

"bezette" woorden afvallen, zou een term onvertaald kunnen worden gelaten, waarbij tussen haakjes een letterlijke vertaling van het desbetreffende begrip wenselijk is.

3. De opleiding Recht en Linguïstiek

De uitvoerige uiteenzettingen over de problematiek van het vertalen van juridische teksten dienden ertoe, om iets zichtbaar te maken van de problemen, waarmee cursisten van de opleiding Recht en Linguïstiek worden geconfronteerd. Het is nu echter op z'n plaats iets over de doelstellingen, toelatingseisen en opbouw van de cursus zelf te vertellen.

De opleiding Recht en Linguïstiek heeft een tweeledige doelstelling. De opleiding beoogt de taalbeheersing van cursisten in staat zijn om in de twee door hen gekozen talen in woord en geschrift te kunnen communiceren over juridische onderwerpen. De opleiding heeft verder ten doel om cursisten met een linguïstische achtergrond in staat te stellen om Nederlandse juridische informatie te vertalen in de beide door hen gekozen talen en de in deze vreemde talen geformuleerde juridische informatie in het Nederlands weer te geven. Het beroepsdoel voor de personen met een juridische achtergrond is dat van een in het internationaal juridisch verkeer werkzame jurist; het beroepsdoel, dat de opleiding bij de cursisten met linguïstische achtergrond voor ogen heeft, is dat van gespecialiseerd juridisch vertaler.

Het cursusprogramma duurt één academisch jaar en omvat na een introductieweek de volgende onderdelen:

- inleiding recht voor vertalers
- taalvaardigheidstraining voor juristen
- seminars Engels, Duits en Frans rechtssysteem
- taalpractica Engels, Duits en Frans
- rechtsvergelijking
- internationaal privaatrecht
- internationaal publiekrecht
- keuzevakken
- scriptie.

Een schematisch overzicht van dit programma staat op de volgende pagina. Over de diverse cursusonderdelen volgen hieronder enkele korte opmerkingen.

Week
1987-1988

CURSUSPROGRAMMA RECHT EN LINGUISTIEK 1987-1988

37 INTRODUCTIEWEEK

38 INLEIDING RECHT
39 VOOR VERTALERS
40
41

TAALVAARDIGHEIDSTRANING
VOOR JURISTEN (TWEI TALEN)

EERSTE SEMESTER - 15 weken -

42
43
44
45
46
47
48
49
50
51

SEMINAR ENGELS
RECHTSSTELSEL
TAALPRACTICUM
ENGELS

SEMINAR
RECHTSSTELSEL
FRANKRIJK
TAALPRACTICUM
FRANS

SEMINAR
RECHTSSTELSEL BRO
TAALPRACTICUM
DUITS

RECHTS-
VERGELIJKING
DISCUSSIE
N.A.V.
TERSTEN
SYLLABUS

LINGUISTISCHE VAKKEN
ALS TERMINOLOGIE
EN GRAMMATICA
WORDEN VERMENT
IN DE REFERATEN
EN IN DE
TAALPRACTICA

TWEDE SEMESTER - 16 weken -

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

TAALPRACTICUM
FRANS

TAALPRACTICUM
DUITS

internationaal
privaatrecht

internationaal
publiekrecht

TWEE
KEUZEVAKKEN

AFRONDEN SCRIPTIE - 4 weken -

17
18
19
20

SCRIPTIE IN EEN VRIJKEUZE TAAL OVER EEN JURIDISCH O.D. TERMINOLOGISCH ONDERWERP

Inleiding recht voor vertalers

De cursisten met een talenopleiding beschikken reeds over een zekere kennis van het recht, opgedaan in studie of praktijk. Deze kennis zal in de meeste gevallen onvoldoende zijn voor het gespecialiseerde juridische vertaalwerk. De opleiding Recht en Linguïstiek wil in deze lacune voorzien en begint daarom met een intensieve cursus recht voor vertalers, waarin de hoofdgebieden van het recht aan de orde zullen komen. De introductie wordt verzorgd door docenten van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Limburg. De cursisten doorlopen een gevarieerd programma bestaande uit colleges, werkopdrachten, discussies, rechtbankbezoek en bibliotheekinstructie. De inleiding duurt vier weken en is bedoeld als ondergrond voor de overige cursusonderdelen.

Taalvaardigheidstraining voor juristen

De juristen die tot de opleiding worden toegelaten, beheersen twee vreemde talen, Engels en Duits of Frans, op een niveau dat minstens gelijk is aan dat van het eindexamen VWO. Deze talenkennis zal in de meeste gevallen nog gebreken vertonen. Tijdens een intensieve training worden deze deficiënties opgespoord en wordt per cursist bekeken hoe diens taalbeheersing kan worden verbeterd. De taalvaardigheidstraining wordt verzorgd door docenten van de Rijkshogeschool, Opleiding tot Vertaler te Maastricht.

Bij de training wordt gebruik gemaakt van diverse onderwijsmethoden, waaronder het gebruik van audiovisuele apparatuur.

Seminars Engels, Duits en Frans rechtsstelsel

In het eerste semester worden seminars georganiseerd over de rechtsstelsels van Engeland, Frankrijk en West-Duitsland. Iedere student neemt deel aan twee van de drie seminars. De seminars hebben het karakter van een workshop. Aan het begin van het semester wordt een lijst van onderwerpen gepubliceerd die betrekking hebben op de desbetreffende rechtsstelsels. De onderwerpen worden dusdanig gekozen, dat zij in grote lijnen een beeld van deze rechtsstelsels geven. Als voorbeelden mogen worden genoemd: de juridische opleiding, het totstandkomen van wetten, de positie van de rechter, de organisatie

van de rechterlijke macht en het politieke systeem. Iedere student dient voor beide vreemde talen op een onderwerp in te tekenen. Vervolgens wijst de begeleidende docent elk onderwerp aan twee of drie studenten toe, die tezamen een referaat over dat thema in de vreemde taal voorbereiden. Er wordt zoveel mogelijk naar gestreefd een bepaald onderwerp toe te wijzen aan twee of drie studenten, van wie ten minste één grondige juridische kennis bezit en ten minste één kennis van de desbetreffende taal. Vervolgens wordt naar aanleiding van het referaat door de gezamenlijke studenten gediscussieerd in de vreemde taal. Door middel van een systeem van verplichte interventies wordt bevorderd dat alle studenten aan de discussie deelnemen.

Taalpractica Engels, Duits en Frans

Gedurende het gehele curriculum nemen studenten deel aan taalpractica in twee talen. De teksten die worden behandeld betreffen uiteenlopende juridische onderwerpen. De tekstsoorten zijn gevarieerd: wetsteksten, juridische verhandelingen, notariële akten, contracten, processtukken, etc.

Alle studenten die aan een bepaald vertaalpracticum deelnemen, bereiden dezelfde vertalingen voor. De vertalingen worden bij de docenten ingeleverd en plenair besproken.

De werktaal is in beginsel de desbetreffende vreemde taal.

Rechtsvergelijking

Het onderwijs van het blok rechtsvergelijking heeft plaats aan de hand van een syllabus waarin opstellen zijn opgenomen over de theorie van de rechtsvergelijking en de problematiek van het vertalen van juridische teksten. Elke week worden één of meer opstellen ter discussie gesteld. Telkens worden twee studenten aangewezen die over een publicatie rapporteren. Zij dienen de kern van de ter discussie staande publicatie weer te geven, alsmede hun persoonlijk oordeel in een aantal stellingen neer te leggen. Onder leiding van de begeleidende docent vindt vervolgens een discussie plaats over de desbetreffende publicaties, alsmede over de stellingen.

Gezien het internationale karakter van de opleiding is het van belang dat de cursisten vertrouwd raken met de hoofdlijnen van het internationaal privaatrecht en het internationaal publiekrecht. Voor de juristen betekent dit een verdieping van de reeds opgedane kennis in de eerste fase; voor de taalkundigen verschaffen deze vakken een ondergrond voor verdere specialisatie. Beide vakken worden gedoceerd door medewerkers van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Limburg. De werktaal is Nederlands.

Keuzevakken

Het is wenselijk dat de cursisten tijdens de opleiding inhoudelijke kennis opdoen op een aantal gebieden van nationaal en internationaal recht die speciale relevantie hebben in het internationale juridische verkeer. Voor de juristen die deze opleiding volgen, is een dergelijke kennis van belang, omdat zij zich in de toekomst op die rechtsgebieden zullen moeten bewegen. Voor de vertalers is die kennis van belang, daar zij de juridische en terminologische reikwijdte van de in deze gebieden gebruikelijke begrippen moeten kunnen overzien. In het tweede semester worden gedurende twee periodes van acht weken telkens twee vakken gekozen. Deze keuzevakken betreffen rechtsgebieden die bijzondere relevantie hebben voor de internationale juridische communicatie, zoals bijvoorbeeld internationaal ondernemingsrecht en Europees recht.

Scriptie

Van de cursisten wordt tenslotte verwacht dat zij een scriptie schrijven over een juridisch dan wel een taalkundig onderwerp in één der twee vreemde talen, naar keuze. Voor de aanvang van het tweede semester wordt het onderwerp van de scriptie in overleg met de docenten vastgesteld. De cursisten krijgen in het voorjaar één maand de tijd om hun scriptie af te ronden. De scriptie wordt in de vreemde taal verdedigd ten overstaan van een publiek dat bestaat uit alle cursisten en de betrokken docenten.

4. Slotopmerkingen

De postdoctorale cursus Recht en Linguïstiek heeft in het jaar 1987/1988 een experimenteel karakter gehad. Dit geldt voor de inhoud van de cursus, maar vooral ook voor de financiële kaders die het presenteren van de cursus mogelijk maken. In het lopende academische jaar wordt de cursus door de Rijksuniversiteit Limburg en de Rijkshogeschool, Opleiding tot vertaler, gezamenlijk gefinancierd. Voor het volgende academische jaar is een financiering echter uitsluitend mogelijk, indien het Ministerie van Onderwijs daarvoor een startsubsidie geeft. Een voorwaarde voor het verlenen van een dergelijke subsidie is, dat er een reële kans moet zijn, dat de opleiding zich na vijf jaar zelf kan bedruipen. Dit is geen eenvoudige eis. Het zou mogelijk kunnen zijn, dat wij om aan die eis te kunnen voldoen de cursus in het komende academische jaar op sterk aangepaste wijze zullen moeten presenteren.¹ Een ding staat echter vast: de Rijksuniversiteit Limburg en de Rijkshogeschool, Opleiding tot vertaler zullen cursussen op het gebied van Recht en Linguïstiek blijven ontwikkelen.

5. Literatuur

Het bovenstaande opstel is de schriftelijke weergave van een lezing. Daarom ontbreken voetnoten en andere literatuurverwijzingen. Diegenen, die zich nader zouden willen verdiepen in de problematiek van het "vertalen" van juridische informatie, worden geattendeerd op de volgende publicaties.

-
1. Dat is inderdaad gebeurd. De ene postdoctorale cursus is omgezet in (thans) vier cursussen van ieder een maand. Deze zijn:
 - Das Rechtssystem und die Rechtssprache der BRD;
 - The legal system of England and Wales and its language;
 - Le système etle langage juridiques français;
 - Introduction to international company law.

Beaupré, Rémi Michael, *Interprétation de la législation bilingue*, Montréal 1986, 189-240 (Méthode d'interprétation de la législation bilingue).

Bergmans, Bernhard, *L'enseignement d'une terminologie juridique étrangère comme mode d'approche du droit comparé: l'exemple de l'allemand*, RIDE 1987, 89-110.

Che, Albert H.Y., 1997: *The language of the law in Hong Kong*, in: *Hong Kong Law Journal* 1985, 19-47.

De Groot, Gerard-René/Jeppe Balkema (ed.), *Recht en vertalen*, Kluwer Deventer 1987.

De Groot, Gerard-René, *Vertaalproblemen*, in: *D. Kokkini-Iatridou, Een inleiding tot het rechtsvergelijkende onderzoek*, Kluwer, Deventer 1988, 94-102.

Duintjer Tebbens, Harry, *Le dictionnaire juridique néerlandais: une exercise de droit comparé*, in: *Langue du droit et traduction*, Montréal 1982, 173-185.

Gutteridge, H.C., Chapter IX (The problem of legal terminology) uit *Comparative Law, An introduction to the comparative method of legal study and research*, Cambridge 1946, 117-126.

Herbots, Jacques H., *La traduction juridique en Belgique*, Rapport voor het XII Congrès international de droit comparé (Sydney/Melbourne 1986).

Letho, Leena, *Methodological aspects of legal translation*, Papers of the conference of departments of English in Finland (Jorna Tommola and Keith Battarbee ed.), Turlin 1985.

Lehto, Leena, *The need for standardisation of concept equivalents in the field of law*, Paper for the XI world congress of FIT.

Leroy Certoma, G., Problems of juridical translation in legal science, in: Law and Australian legal thinking in the 1980, A collection of the Australian Contributions to the 12th International Congress of Comparative Law (Sydney/Melbourne 1986) 67-74.

Mincke, Wolfgang, Problems of legal translations, German report for the XIIth International Congress of Comparative Law (Sydney/Melbourne 1986).

Reynolds, Thomas, Comparative Legal Dictionaries, American Journal of Comparative Law 1986, 551-558.

Sacco, Rodolfo, Les problèmes de traduction juridique, in: Rapports nationaux italiens au XII Congrès international de Droit Comparé (Sydney 1986), Milano 1986, 1-17.

Sarcevic, Susan, Bilingual and multilingual legal dictionaries: new standards for the future (nog ongepubliceerd).

Sarcevic, Susan, Translation of legislation with special emphasis on languages with limited diffusion (nog ongepubliceerd).

Schroth, Peter W., Legal translation, American Journal of Comparative Law 1986, 47-65.